

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 5ης Ιουνίου 2014 *

«Άρθρο 101 — Αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν από σύμπραξη η οποία απαγορεύεται βάσει του συγκεκριμένου άρθρου — Ζημίες λόγω αυξήσεως των τιμών από επιχείρηση η οποία επωφελήθηκε της απαγορευμένης συμπράξεως χωρίς να μετέχει σε αυτήν (“Umbrella pricing”) — Αιτιώδης συνάφεια»

Στην υπόθεση C-557/12,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Oberster Gerichtshof (Αυστρία) με απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2012, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 3 Δεκεμβρίου 2012, στο πλαίσιο της δίκης

Kone AG,

Otis GmbH,

Schindler Aufzüge und Fahrtreppen GmbH,

Schindler Liegenschaftsverwaltung GmbH,

ThyssenKrupp Aufzüge GmbH

κατά

ÖBB-Infrastruktur AG,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους T. von Danwitz, πρόεδρο τμήματος, E. Juhász, A. Rosas (εισηγητή), D. Šváby και C. Vajda, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: V. Tourrès, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ’ ακροατηρίου συζητήσεως της 12ης Δεκεμβρίου 2013,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Kone AG, εκπροσωπούμενη από τον H. Wollmann, Rechtsanwalt,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

- η Otis GmbH, εκπροσωπούμενη από τους D. Hauck και E. Hold, Rechtsanwälte,
- οι Schindler Aufzüge und Fahrtreppen GmbH και Schindler Liegenschaftsverwaltung GmbH, εκπροσωπούμενες από τους A. Traugott και S. Riegler, Rechtsanwälte,
- η ThyssenKrupp Aufzüge GmbH, εκπροσωπούμενη από τους A. Reidlinger, T. Kustor και E. Rittenauer, Rechtsanwälte,
- η ÖBB-Infrastruktur AG, εκπροσωπούμενη από τον A. Egger, Rechtsanwalt,
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη C. Pesendorfer,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον P. Gentili, avvocato dello Stato,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους G. Meessen και P. Van Nuffel,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 30ής Ιανουαρίου 2014,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, των Kone AG (στο εξής: Kone), Otis GmbH (στο εξής: Otis), Schindler Aufzüge und Fahrtreppen GmbH (στο εξής: Schindler Aufzüge und Fahrtreppen), Schindler Liegenschaftsverwaltung GmbH (στο εξής: Schindler Liegenschaftsverwaltung) και ThyssenKrupp Aufzüge GmbH (στο εξής: ThyssenKrupp Aufzüge), επιχειρήσεων που μετείχαν σε συμπράξεις οι οποίες αφορούσαν την εγκατάσταση και τη συντήρηση ανελκυστήρων και κυλιόμενων κλιμάκων και, αφετέρου, της ÖBB-Infrastruktur AG (στο εξής: ÖBB-Infrastruktur), θυγατρικής εταιρίας των Österreichische Bundesbahnen (Ομοσπονδιακών Αυστριακών Σιδηροδρόμων), με αντικείμενο τη δυνατότητα της τελευταίας να προβάλει αξίωση προς ανόρθωση της ζημίας της λόγω των αυξημένων τιμών που της χρέωσαν, κατά τη σύναψη ορισμένων συμβάσεων, επιχειρήσεις οι οποίες δεν μετείχαν στις ως άνω συμπράξεις.

Το νομικό πλαίσιο

- 3 Το άρθρο 1295 του αυστριακού γενικού αστικού κώδικα (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, στο εξής: ABGB) έχει ως εξής:

«Όποιος ζημιώσει άλλον υπαίτια έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει· η ζημία μπορεί είτε να οφείλεται σε παράβαση συμβατικής υποχρεώσεως είτε όχι.»
- 4 Κατά το άρθρο 1311, δεύτερη περίοδος, του ABGB, φέρει ευθύνη για την προκληθείσα ζημία όποιος «παραβαίνει διάταξη νόμου που αποσκοπεί στην πρόληψη τυχαίων ζημιών» («προστατευτική διάταξη»).

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 5 Ήδη από τη δεκαετία του 1980, αν όχι νωρίτερα, οι εταιρίες Kone, Otis, Schindler Aufzüge und Fahrtreppen, Schindler Liegenschaftsverwaltung και ThyssenKrupp Aufzüge εφάρμοζαν ευρέως και σε περισσότερα κράτη μέλη μια συμφωνία κατανομής της αγοράς των ανελκυστήρων και των κυλιόμενων κλιμάκων.
- 6 Στις 21 Φεβρουαρίου 2007 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επέβαλε στις Kone, Otis, Schindler Aufzüge und Fahrtreppen και Schindler Liegenschaftsverwaltung πρόστιμο συνολικού ύψους 992 εκατομμυρίων ευρώ λόγω της συμμετοχής τους σε συμπράξεις σχετικές με την εγκατάσταση και τη συντήρηση ανελκυστήρων και κυλιόμενων κλιμάκων στο Βέλγιο, τη Γερμανία, το Λουξεμβούργο και τις Κάτω Χώρες.
- 7 Με απόφαση της 8ης Οκτωβρίου 2008, το Oberster Gerichtshof επικύρωσε, ως δευτεροβάθμιο δικαστήριο για υποθέσεις συμπράξεων, τη διάταξη της 14ης Δεκεμβρίου 2007, με την οποία το Kartellgericht (πρωτοβάθμιο δικαστήριο για υποθέσεις συμπράξεων) επέβαλε πρόστιμα στις Kone, Otis και Schindler Aufzüge und Fahrtreppen, καθώς και σε δύο ακόμη εταιρίες. Δεδομένου ότι η ThyssenKrupp Aufzüge επέλεξε να καταθέσει ως μάρτυρας προκειμένου να τύχει επιεικούς μεταχειρίσεως, η εν λόγω εταιρία δεν ήταν διάδικος στη σχετική ένδικη διαδικασία.
- 8 Η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης σύμπραξη (στο εξής: επίμαχη σύμπραξη) είχε ως σκοπό να εξασφαλίζει στην εκάστοτε ευνοούμενη επιχείρηση τη δυνατότητα να χρεώνει υψηλότερες τιμές απ' ό,τι θα μπορούσε υπό κανονικές συνθήκες ανταγωνισμού. Έτσι, προκαλούνταν στρεβλώσεις στην αγορά και, ιδίως, στην ομαλή εξέλιξη των τιμών υπό τέτοιες συνθήκες.
- 9 Κατά το αιτούν δικαστήριο, τα μέλη της συμπράξεως προσπάθησαν να συντονίσουν τις ενέργειές τους σε τμήμα μεγαλύτερο του ημίσεως της αγοράς για τις νέες εγκαταστάσεις, σε ολόκληρη την Αυστρία. Εξάλλου, όσον αφορά το ήμισυ και πλέον των σχετικών έργων, πραγματοποιήθηκε ανάθεση με κοινή συμφωνία, οπότε τα μέλη της συμπράξεως είχαν έλθει σε συνεννόηση τουλάχιστον ως προς το ένα τρίτο του όγκου της αγοράς. Τα δύο τρίτα περίπου των έργων που είχαν αποτελέσει αντικείμενο συμφωνίας εκτελέστηκαν όπως είχε προβλεφθεί. Στο υπόλοιπο ένα τρίτο των περιπτώσεων, τα σχετικά έργα ανατέθηκαν είτε σε τρίτες επιχειρήσεις (που δεν μετείχαν στη σύμπραξη) είτε σε μέλος της συμπράξεως το οποίο δεν συμμορφώθηκε με τους συμφωνηθέντες όρους και υπέβαλε πλέον συμφέρουσα προσφορά. Διαπιστώθηκε επίσης ότι ορισμένες αναθέσεις γίνονταν κατόπιν διμερών συμφωνιών. Ως αποτέλεσμα της συμπεριφοράς των μελών της επίμαχης συμπράξεως, ακόμη και κατά τα τελευταία έτη πριν το 2004, οι τιμές της αγοράς δεν μεταβλήθηκαν καθόλου και το αντίστοιχο μερίδιο αγοράς καθεμίας από τις επιχειρήσεις αυτές παρέμεινε κατά προσέγγιση το ίδιο.
- 10 Επικαλούμενη ότι η σύμπραξη λειτούργησε «προστατευτικά» για τις τιμές στην αγορά («umbrella effect»), η ÖBB-Infrastruktur ζητεί από τις αναιρεσείουσες της κύριας δίκης την ανόρθωση της εκτιμώμενης σε 1 839 239,74 ευρώ ζημίας την οποία ισχυρίζεται ότι υπέστη, καθόσον προμηθευόταν από τρίτες επιχειρήσεις, που δεν μετείχαν στην επίμαχη σύμπραξη, ανελκυστήρες και κυλιόμενες κλίμακες σε τιμές υψηλότερες από εκείνες που θα κατέβαλλε αν δεν υφίστατο η ως άνω σύμπραξη, αφού οι τρίτες αυτές επιχειρήσεις επωφελούνταν της συμπράξεως για να χρεώνουν αυξημένες τιμές.
- 11 Με την πρωτόδικη απόφαση, η αγωγή της ÖBB-Infrastruktur απορρίφθηκε, πλην όμως το εφετείο την δίκαιωσε.
- 12 Οι αναιρεσείουσες της κύριας δίκης προσέβαλαν την τελευταία αυτή απόφαση και το επιληφθέν Oberster Gerichtshof διερωτάται επί των προϋποθέσεων στοιχειοθετήσεως της ευθύνης των μετεχόντων σε σύμπραξη, υπό το πρίσμα του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και της νομολογίας του Δικαστηρίου, ιδίως δε των αποφάσεων Courage και Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465), Manfredi κ.λπ. (C-295/04 έως C-298/04, EU:C:2006:461), και Pfleiderer (C-360/09, EU:C:2011:389).

- 13 Κατά τη νομολογία των αυστριακών δικαστηρίων, όποιος ζητεί αποζημίωση βάσει εξωσυμβατικής ευθύνης οφείλει να αποδείξει τόσο την ύπαρξη της πρόσφορης αιτιώδους συνάφειας όσο και τον παράνομο χαρακτήρα, υπό την έννοια της παραβάσεως προστατευτικής διατάξεως κατά την έννοια του άρθρου 1311 του ABGB.
- 14 Το αιτούν δικαστήριο εξηγεί ότι, στο πλαίσιο της πρόσφορης αιτιώδους συνάφειας, ο ζημιώσας οφείλει να αποκαταστήσει όλες τις ζημίες, περιλαμβανομένων και των τυχαίων, των οποίων θα μπορούσε *in abstracto* να προβλέψει την επέλευση, όχι όμως και των ζημιών που εξέρχονται αυτού του πλαισίου. Κατά την ίδια νομολογία, όταν επιχείρηση, ξένη προς τη σύμπραξη, αντλεί από αυτήν όφελος λόγω της προστατευτικής της λειτουργίας ως προς τις τιμές, δεν θεμελιώνεται πρόσφορη αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της συμπράξεως και της ζημίας που ενδεχομένως υπέστη ο αντισυμβαλλόμενός της, εφόσον πρόκειται για έμμεση ζημία, ήτοι για παράπλευρο αποτέλεσμα μιας ανεξάρτητης αποφάσεως την οποία έλαβε ένα άσχετο προς τη σύμπραξη πρόσωπο βάσει δικών του διαχειριστικών επιλογών. Γίνεται δηλαδή δεκτό ότι στοιχεία όπως οι συνέπειες που έχει για έναν ανταγωνιστή η κατάσταση στην αγορά όπως διαμορφώνεται από τα μέλη της συμπράξεως, οι οικονομικές εκτιμήσεις στις οποίες αυτός θα προβεί, βάσει των συγκεκριμένων δεδομένων, όσον αφορά την επιχείρησή του και τα προϊόντα του, αλλά και οι διαχειριστικές αποφάσεις που θα λάβει, ιδίως ως προς την τιμολογιακή του πολιτική, καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από πολλούς παράγοντες οι οποίοι ουδεμία σχέση έχουν με την οικεία σύμπραξη.
- 15 Όσον αφορά το ζήτημα του παράνομου χαρακτήρα, το Oberster Gerichtshof έχει αποφανθεί ότι, σύμφωνα με τη θεωρία του προστατευτικού σκοπού του κανόνα δικαίου, η πρόκληση περιουσιακής ζημίας γεννά υποχρέωση αποζημιώσεως μόνο σε περίπτωση που συντρέχει είτε παράβαση συμβατικών υποχρεώσεων ή προστατευτικών διατάξεων είτε προσβολή δικαιωμάτων. Το κρίσιμο ερώτημα είναι, λοιπόν, αν ο κανόνας δικαίου τον οποίο παρέβη ο ζημιώσας αποσκοπεί στην προστασία των συμφερόντων του ζημιωθέντος. Τούτο δεν συμβαίνει σε περίπτωση διαμορφώσεως των τιμών στην αγορά υπό την επιρροή μιας συμπράξεως («umbrella pricing»), όπου δεν υφίσταται μεταξύ των δύο προσώπων ευθεία σύνδεση μέσω της παραβάσεως τέτοιου κανόνα. Σκοπός των αθέμιτων ενεργειών των επιχειρήσεων της συμπράξεως είναι να ζημιώσουν τα πρόσωπα τα οποία αγοράζουν τα προϊόντα τους στις τεχνητά υψηλές τιμές που ορίζουν τα μέλη αυτής. Η ζημία που απορρέει από τη διαμόρφωση των τιμών στην αγορά κατ' αυτόν τον τρόπο συνιστά απλώς παράπλευρη συνέπεια μιας ανεξάρτητης αποφάσεως την οποία έλαβε ένα άσχετο προς τη σύμπραξη πρόσωπο βάσει δικών του διαχειριστικών επιλογών.
- 16 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι τόσο στην αυστριακή όσο και στη γερμανική θεωρία παρατηρείται έντονη διχογνωμία ως προς το ζήτημα αν, στην έννομη τάξη της Ένωσης, η ζημία η οποία οφείλεται στη διαμόρφωση των τιμών στην αγορά υπό την επιρροή συμπράξεως γεννά υποχρέωση αποζημιώσεως. Λαμβανομένης υπόψη της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, το προδικαστικό ερώτημα έχει αποφασιστική σημασία, λόγω της αβεβαιότητας που επικρατεί ως προς το κατά πόσον η μη αναγνώριση τέτοιας αξιώσεως προς αποζημίωση είναι συμβατή με την αρχή της αποτελεσματικότητας την οποία έχει θέσει το Δικαστήριο με τη νομολογία του.
- 17 Κατά συνέπεια, το Oberster Gerichtshof αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 101 ΣΛΕΕ (άρθρο 81 ΕΚ, άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΚ) την έννοια ότι καθένας μπορεί να απαιτήσει, από τους μετέχοντες σε σύμπραξη, αποζημίωση και για τη ζημία την οποία του προκάλεσε τρίτος σε σχέση με τη σύμπραξη, ο οποίος, επωφελούμενος από την αύξηση των τιμών της αγοράς, αυξάνει τις τιμές των δικών του προϊόντων περισσότερο από όσο θα τις είχε αυξήσει εάν δεν υφίστατο η σύμπραξη (“umbrella pricing”), ούτως ώστε η αναγνωρισθείσα [...] από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αρχή της αποτελεσματικότητας να επιτάσσει την επιδίκαση αποζημιώσεως κατά το εθνικό δίκαιο;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 18 Δεδομένου ότι τα άρθρα 85 της Συνθήκης ΕΚ, 81 ΕΚ και 101 ΣΛΕΕ έχουν το ίδιο σχεδόν περιεχόμενο, στο εξής θα γίνεται αναφορά μόνο στο άρθρο 101 ΣΛΕΕ, το οποίο ισχύει επί του παρόντος.
- 19 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν αντιβαίνει στο άρθρο 101 ΣΛΕΕ η ερμηνεία και η εφαρμογή του εθνικού δικαίου κράτους μέλους κατά τρόπον ώστε να αποκλείεται κατηγορηματικά, για νομικούς λόγους, το ενδεχόμενο να στοιχειοθετηθεί αστική ευθύνη των επιχειρήσεων μιας συμπράξεως προς αποκατάσταση των ζημιών οι οποίες οφείλονται στο γεγονός ότι τρίτη επιχείρηση που δεν μετείχε στην εν λόγω σύμπραξη χρέωνε, λαμβάνοντας υπόψη τις ενέργειες της συμπράξεως αυτής, υψηλότερες τιμές απ' ό,τι θα χρέωνε αν δεν υπήρχε η σύμπραξη.
- 20 Υπενθυμίζεται ότι τα άρθρα 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και 102 ΣΛΕΕ παράγουν άμεσα αποτελέσματα στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών και γεννούν, υπέρ των πολιτών, δικαιώματα τα οποία τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να προασπίζουν (βλ. αποφάσεις BRT και Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs, 127/73, EU:C:1974:25, σκέψη 16· Courage και Crehan, EU:C:2001:465, σκέψη 23, καθώς και Manfredi κ.λπ., EU:C:2006:461, σκέψη 39).
- 21 Η πλήρης αποτελεσματικότητα του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και, πιο συγκεκριμένα, η εφαρμογή στην πράξη της απαγορεύσεως την οποία προβλέπει η παράγραφος 1 του άρθρου αυτού θα θιγόταν αν δεν αναγνωριζόταν σε κάθε ιδιώτη το δικαίωμα να ζητήσει αποκατάσταση της ζημίας που του έχει προκληθεί από σύμβαση ή από πράξη ικανή είτε να περιορίσει είτε να νοθεύσει τον ανταγωνισμό (αποφάσεις Courage και Crehan, EU:C:2001:465, σκέψη 26· Manfredi κ.λπ., EU:C:2006:461, σκέψη 60· Otis κ.λπ., C-199/11, EU:C:2012:684, σκέψη 41, καθώς και Donau Chemie κ.λπ., C-536/11, EU:C:2013:366, σκέψη 21).
- 22 Κατά συνέπεια, οποιοσδήποτε δικαιούται να ζητήσει αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη, εφόσον υφίσταται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας αυτής και μιας απαγορευμένης βάσει του άρθρου 101 ΣΛΕΕ συμπράξεως ή πρακτικής (αποφάσεις Manfredi κ.λπ., EU:C:2006:461, σκέψη 61, καθώς και Otis κ.λπ., EU:C:2012:684, σκέψη 43).
- 23 Πράγματι, το δικαίωμα κάθε ιδιώτη να ζητήσει την αποκατάσταση τέτοιας ζημίας ενισχύει την αποτελεσματική λειτουργία των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης και αποθαρρύνει τις συχνά κεκαλυμμένες συμφωνίες ή πρακτικές οι οποίες ενδέχεται να περιορίζουν ή να νοθεύουν τον ανταγωνισμό, συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο σημαντικά στη διατήρηση συνθηκών πραγματικού ανταγωνισμού εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (αποφάσεις Courage και Crehan, EU:C:2001:465, σκέψη 27· Manfredi κ.λπ., EU:C:2006:461, σκέψη 91· Pfeiderer, EU:C:2011:389, σκέψη 29· Otis κ.λπ., EU:C:2012:684, σκέψη 42, καθώς και Donau Chemie κ.λπ., EU:C:2013:366, σκέψη 23).
- 24 Ελλείπει σχετικής ρυθμίσεως του δικαίου της Ένωσης, απόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να καθορίσει τις λεπτομέρειες της ασκήσεως του δικαιώματος προς αποκατάσταση ζημίας η οποία απορρέει από σύμπραξη ή πρακτική που απαγορεύεται βάσει του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, περιλαμβανομένου του τρόπου ερμηνείας της έννοιας «αιτιώδης συνάφεια», υπό την επιφύλαξη ότι τηρούνται οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας (απόφαση Manfredi κ.λπ., EU:C:2006:461, σκέψη 64).
- 25 Συγκεκριμένα, οι εφαρμοστέοι κανόνες επί των ενδίκων προσφυγών οι οποίες έχουν ως σκοπό την προάσπιση των δικαιωμάτων που αντλούν οι πολίτες από το άμεσο αποτέλεσμα του δικαίου της Ένωσης πρέπει να μην είναι λιγότερο ευνοϊκοί από τους αντίστοιχους κανόνες που ισχύουν για παρόμοια ένδικα βοηθήματα του εθνικού δικαίου (αρχή της ισοδυναμίας) και να μην καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων τα οποία απορρέουν από την έννομη τάξη της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ. αποφάσεις Courage και Crehan, EU:C:2001:465, σκέψη 29· Manfredi κ.λπ., EU:C:2006:461, σκέψη 62· Pfeiderer, EU:C:2011:389, σκέψη 24, καθώς και Donau Chemie κ.λπ., EU:C:2013:366, σκέψη 27).

- 26 Συναφώς, και ειδικότερα στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, οι κανόνες αυτοί δεν επιτρέπεται να θίγουν την πρακτική αποτελεσματικότητα των άρθρων 101 ΣΛΕΕ και 102 ΣΛΕΕ (βλ. αποφάσεις VEBIC, C-439/08, EU:C:2010:739, σκέψη 57· Pfleiderer, EU:C:2011:389, σκέψη 24, καθώς και Donau Chemie κ.λπ., EU:C:2013:366, σκέψη 27).
- 27 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, η ÖBB-Infrastruktur ισχυρίζεται ότι μέρος της ζημίας της οφείλεται στην επίμαχη σύμπραξη, λόγω της οποίας κατέστη δυνατή η διατήρηση των τιμών στην αγορά σε τόσο αυξημένο επίπεδο ώστε ακόμη και ανταγωνιστές εκτός της εν λόγω συμπράξεως μπόρεσαν να αντλήσουν οφέλη από τη διαμόρφωση τιμών πιο υψηλών από εκείνες που θα ίσχυαν αν δεν υφίστατο η σύμπραξη, ανεξαρτήτως αν τα ως άνω οφέλη είχαν τη μορφή μεγαλύτερου περιθωρίου κέρδους ή τους έδωσαν απλώς τη δυνατότητα να επιβιώσουν στην αγορά, στις περιπτώσεις όπου η διάρθρωση του κόστους τους ήταν τέτοια ώστε, υπό κανονικές συνθήκες ανταγωνισμού, θα εξαφανίζονταν ενδεχομένως από αυτήν.
- 28 Όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου δεν αμφισβητούν ότι το φαινόμενο της διαμορφώσεως των τιμών στην αγορά υπό την επιρροή συμπράξεως («umbrella pricing») αναγνωρίζεται ως μία εκ των πιθανών συνεπειών των συμπράξεων, υπό ορισμένες περιστάσεις. Αντιθέτως, οι αναιρεσείουσες της κύριας δίκης δεν συμφωνούν ως προς τη σκοπιμότητα να ερμηνευθεί το δίκαιο της Ένωσης υπό την έννοια ότι επιτρέπει αγωγές αποζημιώσεως οι οποίες στηρίζονται στην ύπαρξη του συγκεκριμένου φαινομένου («umbrella claims»).
- 29 Συναφώς, επισημαίνεται ότι η τιμή της αγοράς είναι ένα από τα βασικά στοιχεία τα οποία λαμβάνει υπόψη της κάθε επιχείρηση όταν καθορίζει τις τιμές των δικών της προϊόντων ή υπηρεσιών. Όταν μια σύμπραξη κατορθώνει να διατηρήσει τεχνητά υψηλές τιμές για κάποια προϊόντα και πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις στην οικεία αγορά, οι οποίες σχετίζονται ιδίως με τη φύση του προϊόντος και με το μέγεθος της αγοράς όπου εμφανίζεται η σύμπραξη, δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο ανταγωνίστριες επιχειρήσεις, άσχετες προς αυτή, να καθορίζουν τις τιμές τους σε υψηλότερο επίπεδο από εκείνες που θα χρέωναν υπό κανονικές συνθήκες ανταγωνισμού, ήτοι αν δεν υφίστατο η σύμπραξη. Συνεπώς, μολονότι ο καθορισμός της τιμής λογίζεται ως εντελώς ανεξάρτητη απόφαση μιας επιχειρήσεως που δεν μετέχει στη σύμπραξη, διαπιστώνεται εντούτοις ότι η απόφαση αυτή ελήφθη με βάση μια ισχύουσα στην αγορά τιμή η οποία έχει νοθευτεί από τη σύμπραξη και είναι, κατά συνέπεια, αντίθετη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού.
- 30 Επομένως, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς των Schindler Aufzüge und Fahrtreppen και Schindler Liegenschaftsverwaltung, το ενδεχόμενο να υφίσταται ζημία ο πελάτης μιας επιχειρήσεως η οποία δεν μετέχει μεν στη σύμπραξη, επωφελείται όμως των οικονομικών συνθηκών που δημιουργεί η διαμόρφωση των τιμών στην αγορά υπό την επιρροή της τελευταίας, καθόσον αυτός καλείται να καταβάλλει υψηλότερες τιμές από εκείνες που θα ίσχυαν αν η σύμπραξη δεν υπήρχε, συνιστά μια εκ των πιθανών συνεπειών της συμπράξεως, την οποία τα μέλη της δεν μπορούν να αγνοήσουν.
- 31 Όσον αφορά την επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης εθνική ρύθμιση, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το αυστριακό δίκαιο αποκλείει κατηγορηματικά το δικαίωμα προς αποκατάσταση ζημίας σε περιπτώσεις όπως η προκειμένη, επειδή ο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της προκληθείσας ζημίας και της οικείας συμπράξεως θεωρείται, ελλείψει συμβατικής σχέσεως με ένα εκ των μελών της συμπράξεως αυτής, ότι διαρρηγγύεται από την ανεξάρτητη απόφαση την οποία λαμβάνει η επιχείρηση που δεν μετέχει μεν στην ως άνω σύμπραξη, πλην όμως χρεώνει, λόγω της υπάρξεως της τελευταίας, υψηλότερες τιμές υπό την επιρροή της («umbrella pricing»).
- 32 Ασφαλώς, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 24 της παρούσας αποφάσεως, απόκειται κατ' αρχήν στην εσωτερική έννομη τάξη του κάθε κράτους μέλους να ορίσει ποιοι κανόνες διέπουν την έννοια της αιτιώδους συνάφειας. Ωστόσο, από τη νομολογία του Δικαστηρίου η οποία παρατέθηκε στη σκέψη 26 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι επιβάλλεται οι εθνικοί αυτοί κανόνες να διασφαλίζουν την πλήρη αποτελεσματικότητα του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης (βλ., σχετικώς, απόφαση VEBIC, EU:C:2010:739, σκέψη 63). Ειδικότερα, οι κανόνες αυτοί πρέπει να λαμβάνουν συγκεκριμένα υπόψη

τον επιδιωκόμενο από το άρθρο 101 ΣΛΕΕ σκοπό, ο οποίος έγκειται στη διατήρηση αποτελεσματικού και ανόθευτου ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς και, ως εκ τούτου, στον καθορισμό των τιμών υπό συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού. Σε αυτό ακριβώς το πνεύμα, το Δικαστήριο έκρινε, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 22 της παρούσας αποφάσεως, ότι οι εθνικοί κανόνες πρέπει να αναγνωρίζουν σε όλους το δικαίωμα να ζητούν την αποκατάσταση των ζημιών τις οποίες υφίστανται.

- 33 Η πλήρης αποτελεσματικότητα του άρθρου 101 ΣΛΕΕ θα θιγόταν αν το εθνικό δίκαιο εξαρτούσε, κατηγορηματικά και χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι συγκεκριμένες περιστάσεις της κάθε περιπτώσεως, το δικαίωμα του ζημιωθέντος προς αποκατάσταση της ζημίας του από την ύπαρξη άμεσης αιτιώδους συνάφειας, όπερ θα σήμαινε ότι δεν αναγνωρίζεται το δικαίωμα αυτό όταν ο ενδιαφερόμενος έχει συμβατικές σχέσεις όχι με μέλος της συμπράξεως, αλλά με τρίτη επιχείρηση, της οποίας η τιμολογιακή πολιτική αποτελεί, ωστόσο, συνέπεια της συμπράξεως που συνέτεινε στη νόθευση των μηχανισμών μέσω των οποίων διαμορφώνονται οι τιμές στις ανταγωνιστικές αγορές.
- 34 Κατά συνέπεια, ο ζημιωθείς από μια τέτοια τιμολογιακή πολιτική («umbrella pricing») δικαιούται να ζητήσει αποζημίωση από τα μέλη συμπράξεως ακόμη και χωρίς να συνδέεται συμβατικώς με αυτά, εφόσον αποδειχθεί, αφενός, ότι η ύπαρξη της οικείας συμπράξεως μπορούσε, υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις και, κυρίως, λόγω των ιδιαιτεροτήτων της σχετικής αγοράς, να έχει ως συνέπεια την εφαρμογή τέτοιας τιμολογιακής πολιτικής από τρίτες επιχειρήσεις οι οποίες ενεργούσαν αυτόνομα και, αφετέρου, ότι τα μέλη της συμπράξεως δεν ήταν δυνατό να αγνοούν τις εν λόγω περιστάσεις και ιδιαιτερότητες. Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να ελέγξει αν πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές.
- 35 Η Kone και η Otis υποστηρίζουν ότι, εφόσον ζητήθηκε αποκατάσταση ζημιών που προκλήθηκαν από αύξηση των τιμών στην αγορά λόγω της υπάρξεως μιας συμπράξεως η οποία επηρέασε τη διαμόρφωσή τους, πρόκειται για κυρωτική αποζημίωση, δεδομένου ότι η ζημία της ÖBB-Infrastruktur δεν είχε ως συνέπεια τον πλουτισμό των αναιρεσειουσών της κύριας δίκης. Διαπιστώνεται εντούτοις ότι οι κανόνες οι οποίοι διέπουν την εξωσυμβατική ευθύνη δεν ορίζουν ότι το ποσό μιας ζημίας που πρέπει να ανορθωθεί εξαρτάται από το όφελος που αποκόμισε το πρόσωπο του οποίου το πταίσμα προκάλεσε την εν λόγω ζημία.
- 36 Οι αναιρεσειούσες της κύριας δίκης υποστηρίζουν επίσης ότι τέτοιου είδους αποζημιώσεις ενδέχεται να αποθαρρύνουν τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις από την παροχή συνδρομής στις αρχές ανταγωνισμού κατά την έρευνα των υποθέσεων, όπερ αντιβαίνει στην αρχή της αποτελεσματικότητας. Υπενθυμίζεται εντούτοις ότι το πρόγραμμα επιείκειας το οποίο εφαρμόζεται από την Επιτροπή, μέσω της ανακοινώσεώς της σχετικά με τη μη επιβολή και τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (καρτέλ) (ΕΕ 2006, C 298, σ. 17), δεν έχει νομοθετική ισχύ, ούτε είναι δεσμευτικό έναντι των κρατών μελών (απόφαση Pfleiderer, ΕΥ:C:2011:389, σκέψη 21). Ως εκ τούτου, δεν επιτρέπεται οι ιδιώτες να στερούνται, λόγω του προγράμματος επιείκειας, του δικαιώματός τους να αξιώσουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων την αποκατάσταση της ζημίας την οποία υπέστησαν λόγω παραβάσεως του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.
- 37 Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 101 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην ερμηνεία και την εφαρμογή του εθνικού δικαίου κράτους μέλους κατά τρόπον ώστε να αποκλείεται κατηγορηματικά, για νομικούς λόγους, το ενδεχόμενο να στοιχειοθετηθεί αστική ευθύνη των επιχειρήσεων μιας συμπράξεως προς αποκατάσταση των ζημιών οι οποίες οφείλονται στο γεγονός ότι τρίτη επιχείρηση που δεν μετείχε στην εν λόγω σύμπραξη χρέωνε, λαμβάνοντας υπόψη τις ενέργειες της συμπράξεως αυτής, υψηλότερες τιμές απ' ό,τι θα χρέωνε αν δεν υπήρχε η σύμπραξη.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ³⁸ Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 101 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην ερμηνεία και την εφαρμογή του εθνικού δικαίου κράτους μέλους κατά τρόπον ώστε να αποκλείεται κατηγορηματικά, για νομικούς λόγους, το ενδεχόμενο να στοιχειοθετηθεί αστική ευθύνη των επιχειρήσεων μιας συμπράξεως προς αποκατάσταση των ζημιών οι οποίες οφείλονται στο γεγονός ότι τρίτη επιχείρηση που δεν μετείχε στην εν λόγω σύμπραξη χρέωνε, λαμβάνοντας υπόψη τις ενέργειες της συμπράξεως αυτής, υψηλότερες τιμές απ' ό,τι θα χρέωνε αν δεν υπήρχε η σύμπραξη.

(υπογραφές)